

Верховний
Суд

Надмірний формалізм як перешкода в доступі до правосуддя: огляд окремих правових позицій

Суддя Верховного Суду
Кандидат юридичних наук, доцент
Сакара Н.Ю.

22 вересня 2026 року, м. Харків

X Харківський міжнародний юридичний форум

Панельна лискусія «Право на справедливий суд в умовах збройного конфлікту і повоєнного відновлення країни у вимірі ЄКПЛ»

Надмірний формалізм: позиція ЄСПЛ

Суд наголошує на цінності та важливості дотримання формалізованих норм цивільного процесу, за допомогою яких сторони забезпечують вирішення спору цивільного характеру, оскільки завдяки цьому може обмежуватися обсяг дискреції, забезпечуватися рівність сторін, запобігатися свавілля, забезпечуватися ефективно вирішення спору та розгляд справи судом упродовж розумного строку, а також забезпечуватися юридична визначеність та повага до суду.

При цьому у практиці Суду закріплено, що «надмірний формалізм» може суперечити вимозі забезпечення практичного та ефективного права на доступ до суду згідно з пунктом 1 статті 6 Конвенції. Це зазвичай відбувається у випадку особливо вузького тлумачення процесуальної норми, що перешкоджає розгляду позову заявника по суті, із супутнім ризиком порушення його чи її права на ефективний судовий захист.

Оцінювання скарги на надмірний формалізм у рішеннях національних судів зазвичай буде результатом розгляду справи в цілому, з урахуванням конкретних обставин такої. При проведенні оцінювання Суд часто наголошував на питаннях «юридичної визначеності» та «належного здійснення правосуддя» як на двох основних елементах для проведення розмежування між надмірним формалізмом та прийнятним застосуванням процесуальних формальностей. Зокрема, Суд постановляв, що є порушення права на доступ до суду, коли норми не переслідують цілі юридичної визначеності та належного здійснення правосуддя та утворюють свого роду перепону, яка перешкоджає вирішенню справи учасників судового процесу по суті компетентним судом.

Zubac v. Croatia, no. 40160/12, 05 April 2018

Додатково можна подивитися статтю: Сакара Н. Ю. Феномен формалізму в цивільному судочинстві. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 143, С. 77-89

Приклади проявів надмірного формалізму, встановлені в останній практиці ЄСПЛ

✓ Відмова у задоволенні позову про відшкодування матеріальної та моральної шкоди, спричиненої органами національної поліції внаслідок незаконного притягнення до адміністративної відповідальності, з підстав пред'явлення позову до Міністерства юстиції як неналежного відповідача замість Міністерства внутрішніх справ як належного відповідача, хоча останнє було залучено до участі у справі в якості третьої особи, всупереч положенням Закону № 1545/1998, який на час розгляду справи визначав саме Міністерство юстиції як орган-відповідач у цій категорії справ.

Panuș v. the Republic of Moldova, no. 33029/17, 12 March 2026

✓ Допущення судами помилок при обчисленні строків на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень або нерозгляд клопотання про їх поновлення, внаслідок чого або було відмовлено у відкритті провадження у справі, або відмовлено у задоволенні відповідної скарги без перегляду справи по суті.

Vachik Karapetyan and Others v. Armenia, no(s). 15736/16, 15 May 2025

✓ Відхилення клопотання про участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції з обґрунтуванням цього тим, що на той момент КАС України не передбачав можливості участі в адміністративному судовому засіданні в режимі відеоконференції з виправної колонії, і положення Кримінального процесуального кодексу України, які дозволяли таку участь, не могли бути застосовані за аналогією. При цьому не було враховано суті спору між заявником, який засуджений до довічного ув'язнення, та адміністрацією виправної колонії щодо обставин, за яких його лист до ВАСУ був їм переданий, питання, в якому був важливий особистий досвід заявника щодо ситуації.

Ivan Karpenko v. Ukraine (no. 2), no. 41036/16, 24 April 2025

✓ Передчасне ухвалення «проміжного рішення» про відшкодування шкоди, розмір якої заявлений позивачем в первісному позові, але з попередженням про подальше збільшення за результатами проведеної експертизи, внаслідок визнання позову відповідачем до отримання висновку експерта, що позбавляє позивача права на збільшення розміру позовних вимог та отримання реальної компенсації понесеної шкоди.

Vugdelija v. Croatia, no. 14692/18, 20 February 2024

✓ Ухвалення одним й тим самим складом суду різних судових рішень щодо прийнятності скарг по справам, в яких брали участь одні й ті ж сторони, були тотожними предмети позову та їх підстави, але вимоги заявлені щодо різних земельних ділянок, які містили ідентичну мотивацію щодо незаконності судових рішень та були оформлені однаково.

Inmobilizados y Gestiones SL v. Spain, no. 79530/17, 14 September 2021

Категорія надмірного формалізму в науці цивільного процесуального права

Надмірний формалізм передбачає механічне дотримання норм процесуального права безвідносно до врахування доцільності цього, виходячи з конкретних обставин справи. Іншими словами, дотримання норм процесуального права здійснюється не задля належного відправлення правосуддя, а перетворюється у самоціль процесуальної діяльності суду. При цьому останній не враховує «здійсненість» та доцільність вимог, що висуваються до процесуальних дій учасників судового процесу, об'єктивної можливості їх виконання при сумлінному ставленні осіб до своїх процесуальних прав та обов'язків, а також впливу наслідків їх невиконання на здатність здійснювати розгляд і вирішення цивільної справи. За загальним правилом, надмірний формалізм зовні проявляється у «законній» діяльності суду, однак остання має наслідком створення бар'єрів, що перешкоджають або унеможливають реалізацію права на справедливий судовий розгляд.

Сакара Н. Ю. Феномен формалізму в цивільному судочинстві. *Проблеми законності*. 2018. Вип. 143, С. 77-89

Надмірний формалізм може
допускатися при вчиненні будь-якої
процесуальної дії судом

Як приклад при...

... визначенні сутності заяви лише за її назвою

Отримавши заяву, яка, хоч і мала назву «про перегляд заочного рішення за нововиявленими обставинами», місцевий суд врахував зміст заяви та правові наслідки, на які вона спрямована, визначив її як заяву про перегляд заочного рішення, подану в порядку статей 284-287 ЦПК України.

В резолютивній частині ухвали від 01 травня 2025 року Рівненський міський суд Рівненської області відмовив у задоволенні заяви ОСОБА_1 про перегляд заочного рішення за нововиявленими обставинами. Втім, мотивувальна частина ухвали суду, з огляду на зміст поданого відповідачкою процесуального документа (а не лише його назву), містить два окремих розділи: «По суті заявлених вимог про перегляд рішення за нововиявленими обставинами», в якому суд виснував, що обставини, на які посилається заявниця, не є нововиявленими, та «Щодо фактичного перегляду заочного рішення», в якому суд з посиланням на приписи статей 284-287 ЦПК України констатував відсутність підстав для перегляду заочного рішення судом, який його ухвалив.

Натомість апеляційний суд наведеного не врахував та обмежився формальним посиланням на те, що суд першої інстанції відмовив у задоволенні заяви про перегляд заочного рішення за нововиявленими обставинами, в той час як заява про перегляд заочного рішення по суті цим судом не розглядалася.

Верховний Суд підкреслює, що у цій справі суперечливі мотиви ухвали суду першої інстанції, якою відмовлено у задоволенні заяви про перегляд заочного рішення за нововиявленими обставинами (і щодо відсутності нововиявлених обставин, і щодо відсутності підстав для скасування заочного рішення, і щодо невідновлення втраченого провадження), не дали можливості суду апеляційної інстанції чітко визначити процесуальні наслідки постановлення такої ухвали.

Проте недоліки у роботі суду (зокрема, наведення суперечливих мотивів у судовому рішенні) не повинні перешкоджати учасникам справи в реалізації їх процесуальних прав загалом та права на доступ до суду зокрема.

З огляду на викладене, дійшовши висновку про повернення апеляційної скарги ОСОБА_1, суд апеляційної інстанції допустив надмірний формалізм у тлумаченні змісту ухвали місцевого суду від 01 травня 2025 року та застосуванні норм процесуального права, що мало наслідком невинуватене та непередбачуване для заявниці обмеження гарантованого пунктом 8 частини другої статті 129 Конституції України права на доступ до суду через апеляційний перегляд судових рішень, незважаючи на те, що нею, як відповідачкою, дотримано порядок перегляду заочного рішення.

Постанова ВС від 04 березня 2026 року у справі 569/5740/17 (провадження № 61-15716св25)

... оцінці дотримання вимог щодо стилю написання заяви

Ухвалою Київського апеляційного суду від 06 листопада 2024 року апеляційну скаргу залишено без руху, з підстав невідповідності апеляційної скарги вимогам статті 356 ЦПК України, а саме недотриманням загальних вимог до мови документа. Вказано, що у тексті документа відсутня лаконічність, об'єктивність змісту, повнота інформації, максимальна стислість, переконливість, послідовно структурований зміст та зрозумілість для його сприйняття.

У грудні 2024 року на виконання вимог ухвали, заявники подали заяву про усунення недоліків апеляційної скарги, в якій просили долучити до матеріалів справи та розглянути по суті уточнену редакцію касаційної скарги.

Постановляючи ухвалу про повернення апеляційної скарги, апеляційний суд керувався тим, що уточнена апеляційна скарга також не відповідає вимогам офіційно-ділового стилю, встановленого до процесуальних документів, оскільки викладена у формі коментарів дій суддів з додаванням таких слів як: «жах», «нажаль», «увага», «дуже важливо», «репліка», «чомуś», «з якогось дива» тощо, що обтяжує і так важкий для сприйняття текст апеляційної скарги, викладений на 49 аркушах різним шрифтом, з підкресленням кожного речення.

Колегія суддів цей висновок суду таким, що не відповідає нормам процесуального права з огляду на наступне.

Вимог щодо лаконічності, об'єктивності змісту, повноти інформації, максимальної стислості, переконливості, послідовно структурованого змісту та зрозумілості для його сприйняття положення статті 356 ЦПК України не містять.

Таким чином, колегія суддів вважає, що залишаючи апеляційну скаргу ОСОБА_1 та ОСОБА_2 без руху із вказаних вище підстав, суд апеляційної інстанції виявив надмірний формалізм.

Разом із тим у справі, що переглядається, зі змісту поданої заявниками уточненої апеляційної скарги на ухвалу Голосіївського районного суду міста Києва від 23 січня 2024 року вбачається, що останніми дійсно під час складання цього документа були вжиті такі слова як: «жах», «нажаль», «увага», «дуже важливо», «репліка», «чомуś», «з якогось дива» тощо.

Аналіз змісту уточненої апеляційної скарги ОСОБА_1 та ОСОБА_2 на ухвалу Голосіївського районного суду міста Києва від 23 січня 2024 року свідчить, що цей документ не містить ані нецензурної лексики, ані образливих і лайливих слів чи символів.

Вжиті у скаргі такі слова як: «жах», «нажаль», «увага», «дуже важливо», «репліка», «чомуś», «з якогось дива», а також великий обсяг письмових заяв з підкресленням словосполучень, тощо, дійсно надають емоційного забарвлення документу, проте таке її викладення не заборонено вимогами до змісту апеляційної скарги, визначеними нормами статті 356 ЦПК України.

За таких обставин колегія суддів дійшла висновку, що апеляційний суд через надто формальний підхід утруднив заявникам доступ до гарантованої Конституцією України стадії апеляційного перегляду судового рішення та під час вирішення питання про відкриття апеляційного провадження у цій справі помилково визнав апеляційну скаргу ОСОБА_1 та ОСОБА_2 неподаною й повернув її.

... перевірці дотримання вимог щодо змісту заяви

Безпосередньо перевірка обґрунтованості доводів апеляційної скарги про наявність таких процесуальних порушень, які позбавили особу права на справедливий суд, має відбуватися після відкриття апеляційного провадження, водночас на стадії вирішення питання про відкриття апеляційного провадження апеляційний суд не може проводити аналіз таких доводів на предмет обґрунтованості та переконливості, а перевіряє лише їх наявність.

Той факт, що заявник не зазначив у своїй апеляційній скарзі певних вимог та доводів або обґрунтував свої вимоги у спосіб, який суд вважає непереконливим чи недостатнім, чи якщо з тексту оскаржуваного рішення та поданої скарги випливає їх безпідставність, не може вважатися недоліком апеляційної скарги відповідно до норм, викладених у статтях 185, 356 та 357 ЦПК України.

Тому неповнота або непереконливість аргументів, якими заявник обґрунтовує вимоги / заперечення своєї апеляційної скарги, навіть очевидна з точки зору професійного судді, не може бути підставою для повернення апеляційної скарги з підстав її невідповідності вимогам пункту 5 частини другої статті 356 ЦПК України.

Крім того, Верховний Суд погоджується з доводами касаційної скарги, що неналежне формулювання назви процесуального документа не може мати пріоритетного значення над його змістом, якщо такий зміст дає змогу правильно ідентифікувати процесуальний документ та відповідає вимогам його прийнятності.

Заява «про виконання ухвали суду щодо усунення недоліків, яку заявниця подала на виконання ухвали Вінницького апеляційного суду від 08 липня 2025 року, змістовно та структурно відповідає вимогам, яким має відповідати апеляційна скарга згідно з частиною другою статті 356 ЦПК України, оскільки містить: найменування суду, до якого подається; ім'я, місце проживання, поштовий індекс, реєстраційний номер облікової картки платника податків, номер і серію паспорта, номер засобів зв'язку, відомості про наявність або відсутність електронного кабінету заявниці та інших учасників справи; рішення, що оскаржується; обставини незаконності, на думку заявниці, оскаржуваного рішення; обґрунтування поважності причин неподання доказів до суду першої інстанції, який, на переконання заявниці, порушив принцип змагальності та перешкодив їй подати обґрунтовані доказами заперечення (відзив); клопотання заявниці про звільнення від сплати судового збору; дату отримання копії судового рішення суду першої інстанції, що оскаржується; перелік документів та інших матеріалів, що додаються.

З огляду на викладене Верховний Суд дійшов висновку, що наведені в касаційній скарзі доводи є суттєвими та дають підстави вважати, що суд апеляційної інстанції за вказаних обставин, ураховуючи зміст апеляційної скарги (у первісній та наступній редакції), діяв не у спосіб, визначений процесуальним законом, повернувши апеляційну скаргу з підстав неусунення недоліків апеляційної скарги, а саме її невідповідності пункту 5 частини другої статті 356 ЦПК України.

... оцінці дотримання вимог щодо зазначення об'єкту оскарження

Суд апеляційної інстанції, визнаючи апеляційну скаргу ОСОБА_1 неподаною та повертаючи її заявнику, виходив із того, що відповідач не виконав вимоги ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, надав нову редакцію апеляційної скарги, в якій, як і в первісній редакції, також просить скасувати ухвалу Подільського районного суду міста Києва від 13 березня 2025 року, якої матеріали справи не містять. Крім того, у прохальній частині апеляційної скарги відповідач заявив вимоги, що не узгоджуються із вимогами позовної заяви та повноваженнями суду апеляційної інстанції (відсторонення судді Войтенко Т. В. та скасування акту і звіту про оцінку пошкоджень при проведенні ремонту автомобіля).

Верховний Суд не погоджується із такими висновками суду апеляційної інстанції.

У своїй апеляційній скарзі ОСОБА_1 хоч і неправильно зазначив вид судового рішення, що оскаржується, а саме зазначив не рішення, а ухвала, однак правильно зазначив дату ухвалення судового рішення і що цим рішенням було зроблено, а саме задоволено позов МТСБУ та стягнуто з нього кошти у розмірі 10 077,82 грн, що відповідає резолютивній частині рішення суду першої інстанції від 13 березня 2025 року, яке міститься у матеріалах справи на аркушах 157-162.

Водночас, у резолютивній частині рішення суду від 13 березня 2025 року судом використано дієслово «ухвалив», чим пояснюється певне нерозуміння з боку особи, що подає апеляційну скаргу, щодо назви судового рішення.

Із змісту апеляційної скарги було очевидно, що відповідач оскаржує не ухвалу суду щодо вирішення процедурного питання, пов'язаного з рухом справи в суді першої інстанції, а саме судові рішення, яке ухвалено за результатами розгляду справи по суті.

При цьому суд апеляційної інстанції в оскаржуваній ухвалі зазначив, що визнає неподаною та повертає апеляційну скаргу ОСОБА_1 саме на рішення Подільського районного суду м. Києва від 13 березня 2025 року, яким закінчився розгляд цієї справи по суті, тобто суд розумів, що відповідач оскаржує саме рішення, а не ухвалу суду першої інстанції.

Також, зазначаючи, що прохальна частина апеляційної скарги викладена не у відповідності до статті 374 ЦПК України, суд апеляційної інстанції не звернув уваги на те, що підставою для залишення апеляційної скарги без руху є її оформлення з порушенням вимог, встановлених статтею 356 цього Кодексу, а не статті 374 Кодексу.

Отже, повертаючи апеляційну скаргу, суд апеляційної інстанції допустився надмірного формалізму, який заважає практичному та ефективному доступу до суду, що свідчить про порушення права відповідача на справедливий судовий захист і є підставою для скасування оскаржуваної ухвали із направленням справи на розгляд до суду апеляційної інстанції.

Постанова ВС від 22 жовтня 2025 року у справі № 758/12530/24 (провадження № 61-8051св25)

... перевірці підписання документів, що подаються до суду

Постановляючи ухвалу про повернення апеляційної скарги, апеляційний суд виходить із того, що представником ОСОБА_1 - ОСОБА_2 було підписано лише документ із назвою апеляційна скарга із використанням підсистеми «Електронний суд», відповідно до якого вказує, що сама апеляційна скарга подана окремим документом, підписаним КЕП та доданим до формуляру апеляційної скарги, сформованого засобами ЕС ЄСІКС.

Таким чином, суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що апеляційна скарга сформована не за допомогою підсистеми «Електронний суд», а як додаток до супровідного листа, що є порушенням пункту 26 Положення про ЄСІКС.

Положеннями п. 26 - 27 розд. III Положення передбачено, що електронні документи створюються із застосуванням вбудованого текстового редактора шляхом заповнення форм документів, передбачених Інструкцією користувача Електронного суду, підписуються кваліфікованим електронним підписом (підписами) його підписувача (підписувачів) та надсилаються засобами відповідної підсистеми ЄСІКС. До створених в Електронному суді документів користувачі можуть додавати інші файли (зображення, відеофайли тощо). Відповідні додані файли (додатки) підписуються кваліфікованим електронним підписом користувачів разом зі створеними в Електронному суді документами, до яких вони додаються.

До створених в Електронному суді документів користувачі можуть додавати інші файли (зображення, відеофайли, тощо) з урахуванням технічних вимог щодо форм електронних документів та їх додатків, обмеження щодо їх розміру, формату та інших характеристик, встановлених у Електронному суді (обмеження зазначаються у інформаційних та спливаючих вікнах на відповідних сторінках та розділах Електронного суду).

Пунктом 2.6 Інструкції користувача «Електронний суд» передбачено, що відповідні додані файли (додатки) до створених в Електронному суді документів підписуються кваліфікованими електронними підписами користувачів разом зі створеними в Електронному суді документами, до яких вони додаються.

З огляду на викладене, колегія суддів вважає за необхідне зазначити, що альтернативою звернення учасників справи до суду із позовними заявами, скаргами та іншими визначеними законом процесуальними документами, оформленими в паперовій формі та підписаними безпосередньо учасником справи або його представником є звернення з процесуальними документами в електронній формі з обов'язковим їх скріпленням власним кваліфікованим електронним підписом учасника справи через «Електронний кабінет».

При цьому здійснити електронного кабінету за відсутності власного кваліфікованого електронного підпису неможливо. Тому усі документи, що надійшли до суду саме через зазначений сервіс, вважаються такими, що подані з використанням власного електронного підпису.

Отже, лише та обставина, на яку послався апеляційний суд, що представником ОСОБА_1 - ОСОБА_2 було підписано лише документ із назвою апеляційна скарга із використанням підсистеми «Електронний суд», а сама апеляційна скарга подана окремим документом, підписаним КЕП та доданим до формуляру апеляційної скарги, сформованого засобами ЕС ЄСІКС, не є достатньою підставою для повернення апеляційної скарги заявнику.

При цьому суд апеляційної інстанції має зважати на те, що норми статті 357 ЦПК України встановлюють певний порядок дій суду при виявленні недоліків апеляційної скарги. Так, з метою усунення апелянтом недоліків апеляційної скарги та дотримання порядку її подання апеляційна скарга залишається без руху. В ухвалі про залишення апеляційної скарги без руху суд повинен чітко зазначити недоліки такої скарги та установити спосіб і строк їх усунення. Це дозволяє суду дати можливість апелянту усунути недоліки та привести скаргу у відповідність із вимогами процесуального законодавства.

... вирішенні питання щодо звільнення особи від сплати судового збору

У справі, яка переглядається, підставою для повернення апеляційної скарги ОСОБА_3 є висновок суду про неусунення заявником її недоліків у встановлений судом строк. Таким недоліком суд визнав несплату відповідачем судового збору за подання апеляційної скарги, надавши йому строк десять днів для усунення такого недоліку. Суд також роз'яснив заявнику, що в разі неусунення недоліків апеляційна скарга буде визнана неподаною та повернута заявникові.

04 травня 2025 року, тобто в межах наданого судом строку для усунення недоліків, ОСОБА_3 надіслав на адресу суду клопотання про відкриття апеляційного провадження з посиланням на те, що він звільнений від сплати судового збору на підставі частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів». Подібні доводи зазначалися відповідачем і в заяві про відвід судді Бондар Я. М., поданій 03 травня 2024 року.

Хоча ЦПК України і не передбачає подання особою, яка подала апеляційну скаргу, додаткового клопотання про відкриття апеляційного провадження, проте у змісті цього клопотання, поданого ОСОБА_3 04 травня 2024 року, містилось посилання на те, що він звільнений від сплати судового збору на підставі частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів», тобто в силу закону.

Таке посилання у процесуальному зверненні учасника процесу після залишення апеляційної скарги без руху з підстав несплати судового збору з огляду на зміст пункту 3 частини четвертої статті 356 ЦПК України повинно оцінюватись судом як реакція на таку ухвалу.

У період з травня 2024 року до жовтня 2025 року зазначене клопотання апеляційним судом вирішено не було.

В ухвалі про визнання неподаною та повернення апеляційної скарги оцінка доводам заявника про необхідність застосування частини третьої статті 22 Закону України «Про захист прав споживачів» судом не надана.

У процесуальній ситуації, яка склалася в цій справі, питання про те, чи звільнений відповідач від сплати судового збору як споживач фінансових послуг повинно вирішуватись апеляційним судом у відповідній ухвалі, постановленій за результатами розгляду звернення ОСОБА_3, адже учасник справи має правомірне очікування отримати вмотивовану відповідь на наведені ним вагомі доводи, які не є явно необґрунтованими.

З огляду на викладене, отримавши від ОСОБА_3 клопотання про звільнення від сплати судового збору (посилання на визначену законом підставу для такого звільнення) та відкриття апеляційного провадження, апеляційний суд зобов'язаний був його розглянути шляхом постановлення відповідної ухвали та, у випадку відмови в його задоволенні, продовжити визначений судом строк для усунення недоліків з метою врахування такого процесуального рішення суду заявником.

Визнання неподаною та повернення апеляційної скарги відповідача в цій справі без вирішення згаданого клопотання ОСОБА_3 є передчасним, не відповідає нормам процесуального права та перешкоджає заявникові в реалізації гарантованого пунктом 8 частини другої статті 129 Конституції України права на доступ до суду через апеляційний перегляд судових рішень.

Постанова ВС від 11 лютого 2026 року у справі № 216/5973/18 провадження № 61-14412св25

... оцінці доказів сплати судового збору

У справі, яка переглядається, постановляючи ухвалу про визнання неподаною апеляційної скарги та повернення її заявнику, апеляційний суд виходив з того, що з доданої до заяви про усунення недоліків апеляційної скарги копії платіжної інструкції неможливо встановити реквізити платіжного документу, а саме дату документу, номер справи, призначення платежу, рахунок отримувача, особу платника та сплачену суму судового збору через погану якість відсканованої заявником копії платіжної інструкції. При цьому апеляційний суд зазначив, що позбавлений можливості перевірити внесення вказаного судового збору у бюджет через АСЕД «Апеляція».

Однак з цим висновком суду апеляційної інстанції не можна погодитися з огляду на таке.

Обов'язок з перевірки факту зарахування судового збору покладається на суд, а неподання стороною оригіналу платіжного документа не може бути підставою для повернення апеляційної скарги як такої, що не відповідає встановленим вимогам.

У справі, яка переглядається, перш ніж постановляти оскаржувану ухвалу, суд апеляційної інстанції зобов'язаний був переконатися в тому, що сплачені заявником кошти не були зараховані до спеціального фонду Державного бюджету України, зокрема шляхом підтвердження такого факту інформацією з Державної казначейської служби України, що забезпечує казначейське обслуговування цього фонду.

Однак в матеріалах справи відсутні відомості про те, що апеляційним судом вживалися відповідні заходи, зокрема шляхом направлення відповідних запитів до Державної казначейської служби України, з метою перевірки зарахування судового збору до спеціального фонду Державного бюджету України за наданою заявником копією платіжної інструкції. В такому запиті апеляційний суд мав можливість вказати всі необхідні реквізити, зокрема ті, що наведені в ухвалі Київського апеляційного суду від 05 лютого 2025 року, якою апеляційну скаргу залишено без руху, а також - реквізити, які зазначені заявником в апеляційній скарзі: прізвище, ім'я та по батькові, реєстраційний номер облікової картки платника податків особи, яка подала апеляційну скаргу тощо.

Крім того, вважаючи, що з наданої заявником платіжної інструкції неможливо встановити жодного реквізиту, апеляційний суд не був позбавлений можливості вирішити питання про продовження строку для усунення недоліків апеляційної скарги.

З огляду на викладене, визнавши неподаною та повернувши апеляційну скаргу заявнику, суд апеляційної інстанції виявив надмірний формалізм та непропорційність між застосованими засобами та поставленою метою, а також - порушив право заявника на апеляційне оскарження судового рішення як складової частини права на справедливий суд, передбаченого статтею 6 Конвенції.

Постанова ВС від 21 січня 2026 року у справі № 357/10810/23 (провадження № 61-3438св25)

... перевірці документів, що посвідчують повноваження представника

02 жовтня 2025 року адвокат Бугайченко Т. А. як представник відповідача ОСОБА_1 подала до Кропивницького апеляційного суду через підсистему «Електронний суд» апеляційну скаргу на заочне рішення Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 05 серпня 2025 року. На підтвердження повноважень адвокат Бугайченко Т. А. додала до апеляційної скарги доручення для надання безоплатної вторинної правничої допомоги ОСОБА_1 у цій справі від 10 липня 2025 року № 1666, видане на підставі наказу Південного міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги від 09 липня 2025 року № Н-БВПД/013///225.

Кропивницький апеляційний суд ухвалою від 14 жовтня 2025 року апеляційну скаргу відповідача ОСОБА_1, підписану та подану адвокатом Бугайченко Т. А., на заочне рішення Олександрійського міськрайонного суду Кіровоградської області від 05 серпня 2025 року повернув заявнику без розгляду на підставі пункту 1 частини п'ятої статті 357 ЦПК України

Постановляючи ухвалу про повернення апеляційної скарги, суд апеляційної інстанції не врахував, що повноваження адвоката як представника сторін та інших учасників справи можуть бути підтверджені будь-яким із наведених у частині четвертій статті 62 ЦПК України документів: довіреністю, ордером, дорученням органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги. З 03 серпня 2023 року доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правничої допомоги, є документом, що підтверджує повноваження адвоката та додаткового підтвердження не потребує. Тому помилковим є і врахування висновку, який наведено в ухвалі Верховного Суду від 17 квітня 2023 року у справі № 608/1505/22 (провадження № 61-5052ск23).

З огляду на викладене суд апеляційної інстанції зробив неправильний висновок про повернення апеляційної скарги представника ОСОБА_1 адвоката Бугайченко Т. А. на підставі пункту 1 частини п'ятої статті 357 ЦПК України, а також такої, що підписана особою, повноваження якої на здійснення представництва відповідача належним чином не підтверджено.

Загалом Верховний Суд зазначає, що у цій конкретній справі суд апеляційної інстанції порушив норми процесуального права, а також допустив надмірний формалізм і непропорційність між застосованими засобами та поставленою метою, наслідком чого стало порушення права заявника на апеляційне оскарження судового рішення.

Враховуючи усі обставини справи, що мають істотне значення для прийняття справедливого рішення, Верховний Суд вважає, що оскаржувана ухвала апеляційного суду не може вважатися законною та обґрунтованою.

Постанова ВС від 17 грудня 2025 року у справі № 398/1354/25 (провадження № 61-12995св25)

... оцінці виконання вимог ухвали про залишення позовної заяви (заяви) без руху

Ухвалою від 20 жовтня 2025 року Київський апеляційний суд залишив без руху апеляційну скаргу представника ОСОБА_4 та ОСОБА_5 - адвоката Романцової Т. В., на рішення Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 07 травня 2025 року та визначив строк для усунення недоліків апеляційної скарги, який не може перевищувати десяти днів з дня отримання цієї ухвали, а саме запропонував представникові відповідачів:

- подати до суду апеляційну скаргу в новій редакції із зазначенням повних відомостей щодо місця проживання чи перебування учасників справи, зазначенням відомостей про наявність чи відсутність електронного кабінету в Єдиній судовій інформаційно-комунікаційній системі ОСОБА_4 та ОСОБА_5
- доплатити судовий збір за апеляційне оскарження рішення міськрайонного суду.

Відтак у змісті ухвали апеляційний суд зазначив як недоліки апеляційної скарги, так і способи їх усунення, зокрема необхідність подачі до суду уточненої апеляційної скарги.

До закінчення вказаного строку адвокатом Романцовою Т. В. не була надана до суду уточнена апеляційна скарга, водночас остання, 27 жовтня 2025 року, шляхом формування документа у системі «Електронний суд», звернулася до Київського апеляційного суду із заявою, в якій вказала на відсутність у її довірительів як зареєстрованих електронних кабінетів у системі «Електронний суд» так і адрес електронної пошти, вказала номери засобів зв'язку та адресу їх місця проживання. До вищезазначеної заяви адвокатом Романцовою Т. В. також було додано докази на підтвердження сплати судового збору у визначеному апеляційним судом розмірі (Т.3, а.с.27-30).

Ухвалою Київського апеляційного суду від 17 листопада 2025 року апеляційна скарга була повернута заявникові у зв'язку із неподанням до суду саме уточненої апеляційної скарги.

Водночас вищевказаний висновок колегія суддів вважає передчасним та занадто формальним з огляду на таке.

Як вбачається із матеріалів справи, первісна апеляційна скарга дійсно не містила відомостей про місце проживання відповідачів у справі, водночас, звертаючись до суду із позовом, у змісті останнього позивачка чітко вказала, що останні є громадянами Республіки Казахстан.

Відтак, ураховуючи, що інтереси відповідачів у справі, які є громадянами іншої держави, на етапі апеляційного перегляду представляла адвокат Романцова Т. В., а також з огляду на те, що вимоги процесуального закону щодо форми та змісту апеляційної скарги в частині зазначення адрес місця проживання чи перебування, як і вимога щодо зазначення інформації про наявність або відсутність електронного кабінету у системі «Електронний суд», зумовлені насамперед необхідністю належного повідомлення учасників справи, колегія суддів вважає надмірно формальним висновок суду апеляційної інстанції про невиконання вимог ухвали про залишення апеляційної скарги без руху, оскільки вказані відомості були надані суду. При цьому їх відсутність в тексті апеляційної скарги за обставин даної справи ніяким чином не впливали ані на можливість позивачкою реалізовувати її процесуальні права та обов'язки, ані на можливість суду повідомляти відповідачів про час та місце розгляду справи та ухвалені судові рішення.

... з'ясуванні питання щодо часу отримання судових рішень

Відмовляючи у відкритті апеляційного провадження у справі, Херсонський апеляційний суд мотивував своє рішення тим, що заявник пропустив строк на апеляційне оскарження, а наведені ним підстави для його поновлення не підтверджені належними доказами, у зв'язку з чим не можуть бути визнані поважними.

Із матеріалів справи вбачається, що розгляд справи Херсонським міським судом Херсонської області 30 жовтня 2025 року відбувся за відсутності учасників справи, про що зазначено, зокрема, у змісті довідки Херсонського міського суду Херсонської області (а.с.60).

Повний текст судового рішення складений 30 жовтня 2025 року, про що зазначено безпосередньо у змісті судового рішення.

Водночас, як вбачається з інформації з Єдиного державного реєстру судових рішень (далі - Реєстр), оскаржуване в апеляційному порядку рішення Херсонського міського суду Херсонської області від 30 жовтня 2025 року надіслано судом до Реєстру 29 грудня 2025 року, зареєстровано 29 грудня 2025 року та забезпечено надання загального доступу 30 грудня 2025 року.

Звертаючись до суду апеляційної інстанції з апеляційною скаргою, заявник порушив питання про поновлення строку на апеляційне оскарження судового рішення, посилаючись на те, що копію судового рішення він отримав електронною поштою лише 01 січня 2026 року.

Відтак, матеріали справи містять довідку Херсонського міського суду Херсонської області про отримання документів у системі «Електронний суд», відповідно до змісту якої оскаржуване в апеляційному порядку судове рішення було доставлено позивачеві у його електронний кабінет 29 грудня 2025 року (а.с.65).

Також матеріали справи містять картку руху документа - рішення Херсонського міського суду Херсонської області від 30 жовтня 2025 року, відповідно до змісту якої копія повного тексту вищевказаного рішення надійшла до електронного кабінета АТ «Акцент-Банк» в системі «Електронний суд» 29 грудня 2025 року об 17:55 год. Таким чином вказане судове рішення вважається врученим 30 грудня 2025 року (а.с.93).

Вищезазначене свідчить про те, що апеляційний суд мав можливість перевірити дату отримання заявником апеляційної скарги копії оскаржуваного судового рішення.

Апеляційна скарга на рішення Херсонського міського суду Херсонської області від 30 жовтня 2025 року подана позивачем 29 січня 2026 року шляхом формування документа у системі «Електронний Суд».

Таким чином, ураховуючи, що рішення Херсонського міського суду Херсонської області від 30 жовтня 2025 року не було вручено заявникові у день його проголошення або складення, а повний текст цього рішення АТ «Акцент-Банк» отримало 29 грудня 2025 року о 17:55 год. до електронного кабінету в системі «Електронний суд», тобто відповідно до вимог процесуального законодавства воно вважається врученим 30 грудня 2025 року, тоді як апеляційну скаргу було сформовано в системі «Електронний суд» та скріплено електронним цифровим підписом представника 29 січня 2026 року, тобто в межах тридцяти днів з дня вручення повного тексту рішення суду, колегія суддів доходить висновку, що заявник мав право на поновлення пропущеного строку відповідно до пункту 1 частини другої статті 354 ЦПК України.

Постанова ВС від 01 вересня 2026 року у справі № 766/18100/24 (провадження № 61-4064св26)

... обчисленні строків на оскарження

Аналіз матеріалів справи свідчить, що:

ухвалою Святошинського районного суду м. Києва від 28 січня 2025 року позовну заяву ОСОБА_1 залишено без розгляду;

не погодившись з таким судовим рішенням, **16 березня 2025 року** ОСОБА_1 подала апеляційну скаргу на ухвалу суду першої інстанції, у якій викладено клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження у зв'язку із ненадсиланням копії оскаржуваної ухвали суду

ухвалою Київського апеляційного суду від 04 квітня 2025 року апеляційну скаргу ОСОБА_1 залишено без руху та надано строк для усунення її недоліків, а саме для подання клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження з обґрунтуванням причин пропуску строку та зазначенням дати, коли стало відомо про оскаржувану ухвалу суду першої інстанції;

21 квітня 2025 року на адресу суду від ОСОБА_1 надійшла заява про поновлення строку на апеляційне оскарження. Вказана заява мотивована тим, що копію ухвали суду першої інстанції від 28 січня 2025 року вона не отримувала. Про існування вказаної ухвали дізналася 21 лютого 2025 року, після чого 24 лютого 2025 року її представник ознайомилася із матеріалами справи і 06 березня 2025 року склала апеляційну скаргу, яку в той же день помістила у поштомат для відправки до суду;

апеляційний суд встановив, що повний текст ухвали Святошинського районного суду м. Києва від 28 січня 2025 року на адресу позивача не направлявся, відповідні докази у матеріалах справи відсутні. Проте представник ОСОБА_1 - адвокат Міронова Г. М. ознайомилася із матеріалами справи 24 лютого 2025 року, про свідчить відповідна заява;

оскільки про ухвалу суду від 28 січня 2025 року позивачу стало відомо 24 лютого 2025, то суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що останнім днем для подання апеляційної скарги є 11 березня 2025 року. При цьому покладені в основу заяви про поновлення процесуального строку доводи про те, що апеляційну скаргу було надіслано до суду апеляційної інстанції 06 березня 2025 року не узгоджуються з матеріалами справи, адже відповідно до відбитку штемпеля АТ «Укрпошта» на конверті в якому було направлено апеляційну скаргу, міститься дата 16 березня 2025 року. Отже, апеляційна скарга подана з пропуском п'ятнадцятиденного строку, встановленого статтею 354 ЦПК України;

проте апеляційний суд не звернув уваги, що у зв'язку з ненаправленням ОСОБА_1 (її представнику) копії повного тексту ухвали Святошинського районного суду м. Києва від 28 січня 2025 року, ознайомилась вона лише 24 лютого 2025 року та 16 березня 2025 року вже подала апеляційну скаргу. Отже, апеляційна скарга подана у розумний строк.

Таким чином, суд апеляційної інстанції проявив надмірний формалізм під час вирішення питання про поновлення строку на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції, внаслідок чого зробив помилковий висновок про відмову у відкритті апеляційного провадження.

Постанова ВС від 19 листопада 2025 року у справі № 759/1973/24 (провадження № 61-6453св25)

... вирішенні питання щодо поновлення строків на оскарження

Відмовляючи у відкритті апеляційного провадження, апеляційний суд виходив із того, що апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції подано заявником після спливу одного року з дня складення його повного тексту. Представник відповідача - Стадніков Д. В. брав участь у судовому засіданні 24 жовтня 2023 року, у якому була проголошена вступна та резолютивна частини оскаржуваного рішення, а отже був обізнаний про розгляд справи судом першої інстанції.

Короткий текст (вступна та резолютивна частина) рішення надіслано судом до ЄДРСР 26 грудня 2023 року, а опубліковано 28 грудня 2023 року.

У матеріалах справи наявний повний текст рішення Печерського районного суду міста Києва від 24 жовтня 2023 року у справі № 757/27787/22 та зазначено дату його складання - 04 грудня 2023. У супровідному листі Печерського районного суду міста Києва від 2023 року (точна дата його складання не зазначена) вказано про те, що сторонам направляється копія рішення суду від 24 жовтня 2023 року без зазначення кількості аркушів.

Відповідно до відомостей з ЄДРСР повний текст рішення Печерського районного суду міста Києва від 24 жовтня 2023 року надіслано судом до ЄДРСР лише 18 вересня 2025 року, а опубліковано 22 вересня 2025 року.

У матеріалах справи наявні заяви представника відповідача - Стаднікова Д. В. від 05 лютого 2024 року та представника ОСОБА_1 - адвоката Нероди А. І. від 18 липня 2024 року про направлення повного тексту судового рішення поштою (т. 2, а. с. 32-34).

У листі Чернігівського апеляційного суду від 25 лютого 2025 року, направленому до Печерського районного суду міста Києва, зазначено, що ухвалою апеляційного суду від 20 грудня 2023 року у справі № 728/2312/23 зупинено апеляційне провадження за апеляційною скаргою ОСОБА_1 на рішення Бахмацького районного суду Чернігівської області від 03 жовтня 2023 року у справі за позовом АТ КБ «Приватбанк» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості - до набрання законної сили судовим рішенням у справі № 757/27787/22 за позовом ОСОБА_1 до АТ КБ «Приватбанк» про зобов'язання вчинити дії. А тому Чернігівський апеляційний суд просив направити копію повного тексту рішення Печерського районного суду міста Києва від 24 жовтня 2023 року у справі № 757/27787/22, яке в ЄДРСР відсутнє, та зазначив, що на неодноразові звернення із аналогічними листами до Печерського районного суду міста Києва 07 травня та 18 липня 2024 року апеляційний суд відповіді не отримав.

Апеляційний суд дійшов висновку, що датою складання повного тексту рішення Печерського районного суду міста Києва від 24 жовтня 2023 року є дата, вказана у самому рішенні суду першої інстанції - 04 грудня 2023 року, однак проігнорував наявні в матеріалах справи документи, а також ті обставини, що повний текст рішення суду першої інстанції надіслано судом до ЄДРСР лише 18 вересня 2025 року, що ставить під сумнів виготовлення повного тексту рішення суду першої інстанції у день, зазначений у тексті рішення (04 грудня 2023 року).

Разом з тим прийнята апеляційним судом відмова у відкритті апеляційного провадження є передчасною, ґрунтується на формальному підході та не враховує всіх обставин справи та наявних у справі доказів.

Постанова ВС від 04 березня 2026 року у справі № 757/27787/22-ц

... вирішенні питання щодо відкриття провадження у справі

Відмовляючи у відкритті провадження у вказаній справі на підставі пункту 3 частини першої статті 186 ЦПК України, суд першої інстанції, з висновком якого погодився й суд апеляційної інстанції, виходив із того, що в провадженні Лисичанського міського суду Луганської області перебуває справа № 415/7800/18 зі спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав.

Судами встановлено, що у провадженні Лисичанського міського суду Луганської області перебувала цивільна справа № 415/7800/18 за позовом ОСОБА_1 до прокуратури Луганської області, Державного казначейства України про відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконних дій органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду.

Водночас згідно відкритих даних сайту «Судова влада України» встановлено, що справа № 415/7800/18 була призначена Лисичанським міським судом Луганської області (суддя Калмикова Ю. О.) до розгляду на 13.00 год. 24 червня 2022 року.

Відповідно до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» враховуючи неможливість судами здійснювати правосуддя під час воєнного стану Верховний Суд розпорядженням від 06 березня 2022 року № 1/0/9-22 змінив територіальну підсудність судових справ на Петропавлівський районний суд Дніпропетровської області.

Згідно відповіді ТУ ДСА України в Дніпропетровській області станом на 07 серпня 2023 року справи за підсудністю на підставі вказаного розпорядження Верховного Суду з Лисичанського міського суду Луганської області до Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області не надходили та в автоматизованій системі діловодства суду не реєструвались.

Також позивачем додано до позовної заяви фото зруйнованої будівлі Лисичанського міського суду Луганської області.

Зі змісту частини п'ятої статті 492 ЦПК України вбачається, що, як виняток з загального правила щодо неможливості повторного звернення до суду особи у разі, якщо вона вже реалізувала своє право на звернення до суду й справа за тотожним позовом перебуває на розгляді в суді, з метою забезпечення права на доступ до правосуддя допускається можливість пред'явлення нового позову зі спору між тими самими сторонами, про той самий предмет і з тих самих підстав, якщо попереднє судове провадження втрачене до закінчення його розгляду по суті або закриття провадження у справі, що унеможливило його відновлення.

Таким чином, у справі, яка переглядається, суди, відмовляючи у відкритті провадження у справі, з урахуванням наявних доказів щодо неможливості здійснити розгляд справи № 415/7800/18, ненадходження матеріалів вказаної справи за визначеною підсудністю до Петропавлівського районного суду Дніпропетровської області, об'єктивної неможливості позивача сприяти у розгляді справи № 415/7800/18 та/або подавати будь-які процесуальні документи у справі (у тому числі, клопотання про залишення позовної заяви без розгляду), не врахували вказані обставини, чим обмежили право позивача на доступ до правосуддя.

Постанова ВС від 12.02.2025 року у справі № 531/438/24 (провадження № 61-9161св24)

... вирішенні питання щодо зупинення провадження у справі

Для тлумачення пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України маємо застосовувати телеологічне (цільове) тлумачення. Тобто визначити, якою була мета законодавця у запровадженні цього припису.

Є зрозумілим, що мета законодавця у формулюванні такої конструкції була в тому, щоб гарантувати недоторканність прав тих осіб, які у запровадженій в Україні воєнний стан виконують конституційний обов'язок, пов'язаний із захистом Батьківщини від ворога, - військовослужбовців.

За нинішньої редакції пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України в суду є обов'язок, а не право зупинити провадження у справі в разі перебування сторони або третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, у складі Збройних Сил України або інших утворених відповідно до закону військових формувань, що переведені на воєнний стан або залучені до проведення антитерористичної операції.

Тож норма пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України, яка встановлює обов'язок суду зупинити провадження, є спеціальною захисною гарантією для військовослужбовців, які через виконання конституційного обов'язку із захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України (стаття 65 Конституції України) об'єктивно позбавлені можливості брати активну участь у судовому процесі, захищати свої права, свободи та інтереси.

За таких умов розсуд суду є доволі обмеженим у тому, щоб не застосовувати таке обов'язкове зупинення провадження у судовій справі.

Виняток для суду з наведеного правила складає ситуація, коли дотримання приписів статті 251 ЦПК України вступає у суперечність із загальними засадами цивільного процесуального законодавства, як-от верховенство права, елементом якого є право на доступ до суду, та, у другу чергу, диспозитивність цивільного процесу.

Отже, під час застосування пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України суди мають забезпечити дотримання, зокрема, основних засад (принципів) цивільного судочинства.

Принципи змагальності сторін та диспозитивності цивільного судочинства (статті 12, 13 ЦПК України) надають учасникам справи право вільно розпоряджатися своїми процесуальними правами.

Водночас обов'язок суду зупинити провадження не повинен тлумачитися всупереч волі та інтересам військовослужбовця як учасника цивільного процесу. Тож застосовувати пункт 2 частини першої статті 251 ЦПК України не можна тоді, коли це безпосередньо суперечить інтересам військовослужбовця, який звернувся до суду як позивач та вимагає судового захисту його прав, свобод та/або інтересів, а так само військовослужбовця як відповідача чи третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, який прагне продовження розгляду справи по суті за його відсутності.

Тобто ключовим під час вирішення питання про зупинення провадження у справі на підставі пункту 2 частини першої статті 251 ЦПК України є саме воля військовослужбовця як сторони чи третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору.

За таких обставин прохання військовослужбовця, який є стороною або третьою особою, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору, продовжити розгляд справи, незважаючи на його військову службу, суд має врахувати як достатню підставу не зупиняти провадження у справі.

Постанова ВП ВС від 12 листопада 2025 року у справі № 754/947/22 (провадження № 14-74цс25)

... вирішенні питання щодо стягнення судових витрат

13 серпня 2024 року ОСББ «Мандриківська-134» подало до апеляційного суду клопотання про розподіл судових витрат, у якому просило стягнути із ОСОБА_1 на свою користь 6 555,00 грн витрат, понесених на професійну правничу допомогу в суді апеляційної інстанції.

27 серпня 2024 року ОСОБА_1 подав до апеляційного суду заперечення на клопотання (заяву) сторони відповідача щодо ухвалення додаткового рішення у справі про розподіл судових витрат.

Дніпровський апеляційний суд ухвалою від 27 серпня 2024 року в задоволенні клопотання ОСББ «Мандриківська-134» про стягнення витрат на професійну правничу допомогу відмовив, мотивуючи ухвалу тим, що заява сторони відповідача про ухвалення додаткового судового рішення не підлягає задоволенню, оскільки позов ОСОБА_1 не розглядався по суті, а провадження у справі було закрито у зв'язку із її підсудністю господарському суду. Зважаючи на наведене та враховуючи те, що право на відшкодування витрат на правову допомогу відповідно до положень ЦПК України виникає у сторін у пропорційному співвідношенні до задоволених чи відхилених позовних вимог, то підстав для відшкодування ОСББ «Мандриківська-134» витрат на професійну правничу допомогу немає. Заявник не позбавлений можливості поставити питання про відшкодування витрат на правничу допомогу під час вирішення спору по суті.

Відмовляючи у задоволенні заяви ОСББ «Мандриківська-134» про ухвалення додаткового рішення, апеляційний суд не врахував, що перегляд судових рішень (як рішень, постанов та ухвал) у апеляційному порядку унормовано спеціальними статтями ЦПК України.

При цьому і у випадку перегляду апеляційним судом процесуальної ухвали, якою закінчено розгляд справи, зокрема передбаченої у статті 142 ЦПК України, мають бути враховані судові витрати, які понесли інші учасники справи у зв'язку зі зверненням з апеляційною скаргою та відкриттям апеляційного провадження. Такі витрати мають бути розподілені залежно від результату вирішення питання саме апеляційним судом, крім випадків направлення справи для розгляду до суду першої інстанції (статті 378, 379 ЦПК України).

У такому випадку в апеляційного суду немає необхідності обґрунтовувати добросовісність чи недобросовісність особи, яка подала апеляційну скаргу, оскільки апеляційний суд ухвалює судові рішення за наслідком перегляду ухвали, якою закінчено розгляд справи, а не приймає власне рішення, передбачене у статті 142 ЦПК України, у зв'язку з чим відсутні будь-які обставини, які б унеможливлювали або нівелювали загальний принцип відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судові рішення (пункт 12 частини третьої статті 2 ЦПК України).

З огляду на викладене Верховний Суд зазначає, що у цій конкретній справі суд апеляційної інстанції порушив норми процесуального права, а також допустив надмірний формалізм та непропорційність між застосованими засобами та поставленою метою, наслідком чого стало порушення права заявника на справедливий розгляд його заяви про відшкодування витрат на професійну правничу допомогу.

Постанова ВС від 22 жовтня 2025 року у справі № 201/14111/23 (провадження № 61-13120св24)

... скасуванні судових рішень

Зазначаючи про відмову у «поновленні» замість «продовженні» строку на подання відзиву, суд першої інстанції не врахував вимоги частини другої статті 127 ЦПК України, проте така процесуальна неточність не може бути підставою для скасування судового рішення, оскільки суд першої інстанції надав належну оцінку доводам відповідача щодо поважності причин пропуску строку на подання відзиву на позовну заяву та дійшов правильного висновку, що відсутні підстави для його задоволення.

Суд апеляційної інстанції, скасовуючи ухвалу виходив з того, що суд першої інстанції, встановивши, що ОСОБА_2 під час подання зустрічного позову порушила вимоги частини першої статті 194 ЦПК України, зокрема зустрічний позов не відповідав вимогам частини першої статті 177 ЦПК України, відповідно до частини другої статті 194 ЦПК України застосував до зустрічного позову положення статті 185 цього Кодексу, при цьому всупереч частині другій статті 185 ЦПК України не зазначив всі недоліки зустрічної позовної заяви та способів їх усунення, якщо вважав, що ОСОБА_2 пропустила строк подання зустрічного позову, не довела поважність причин пропуску строку.

Колегія суддів не погоджується з такими висновками суду апеляційної інстанції, оскільки до зустрічного позову застосовуються виключно правила частини третьої статті 194 ЦПК України, якими передбачено, що зустрічна позовна заява, подана з порушенням строків на її подання, повертається заявникові.

Помилкове зазначення судом першої інстанції про «залишення зустрічного позову без розгляду» замість «повернення зустрічного позову заявнику» не впливає на правильність вирішення місцевим судом по суті клопотання відповідача про поновлення строку на подання зустрічного позову.

З огляду на викладене апеляційний суд вдався до надмірного формалізму та не врахував правильність висновків суду першої інстанції щодо відсутності підстав для продовження строку на подання зустрічного позову та наявності підстав для повернення зустрічного позову заявнику.

Постанова ВС від 28 січня 2026 року у справі № 752/15486/24 (провадження № 61-6398св25)

Верховний
Суд

Дякую за увагу!